

Strategii, politici și consiliere pentru bibliotecile publice și educația permanentă

Cuprins

1. Introducere	3
2. Concluzii și recomandări	8
3. Bune practici	8
4. Referințe	9

1. Introducere

Acest ghid este primul din cele șase ghiduri referitoare la învățarea informală în biblioteci, la rolul bibliotecilor în promovarea educației permanente și în combaterea analfabetismului digital și a excluderii sociale. Acest ghid se axează în special pe strategii, politici și consiliere.

„La nivel european, politicienii au recunoscut că educația și instruirea sunt esențiale pentru dezvoltarea și succesul societății cunoașterii și al economiei. Strategia Uniunii Europene pune accentul pe colaborarea între statele membre.”

Uniunea Europeană consideră educația permanentă necesară pentru atingerea scopului propus, acela de a face Europa cea mai competitivă și dinamică economie a lumii. Începând din martie 2000 când a avut loc Consiliul European la Lisabona, învățarea permanentă a devenit un element-cheie al strategiilor europene nu numai pentru competitivitate și găsirea unui loc de muncă, dar și pentru o mai bună integrare socială, o mai activă implicare în viața comunității și pentru împlinirea aspirațiilor personale. În 2004, a fost inițiat un program de acțiune integrat în educația permanentă.

Ministerele Europene ale Educației au căzut de acord asupra a trei scopuri majore, care să fie îndeplinite până în 2010, în beneficiul cetățenilor și al Uniunii Europene în întregul său:

- să îmbunătățim calitatea și eficacitatea sistemelor de educație și de instruire existente în Uniunea Europeană;
- să ne asigurăm că ele sunt accesibile tuturor;
- să ne deschidem spre lumea largă în ce privește educația și instruirea. De asemenea, multe guverne naționale au politici și obiective de învățare, spre exemplu de însușire a unor limbi străine la nivel de bază.

Această inițiativă europeană pune accent pe „integrarea socială, servicii mai bune pentru cetățeni și pe calitatea vieții” și subliniază necesitatea folosirii tehnologiei informaționale și comunicaționale în educația permanentă și integrarea socială.

Rolul bibliotecilor publice

E evident că învățarea nu se realizează exclusiv în instituții formale (școli, colegii și universități); un rol important joacă instituțiile de învățământ non-formal/informal, spre exemplu cele 96.000 de biblioteci publice din Europa.

Inițial, bibliotecile publice au fost constituite tocmai pentru a susține educația cetățenilor obișnuiți. În ultimele decenii, ele au început din nou să își orienteze activitățile înspre a oferi sistematic diferite tipuri de activități de învățare, pe lângă faptul că oferă acces la lectură de loisir, informare și diverse artefacte culturale.

Astfel că, ele reprezintă o resursă extrem de valoroasă și larg accesibilă în contextul învățării informale. Totuși, măsura în care acest potențial este recunoscut și utilizat diferă enorm între statele membre.

De asemenea, cei care lucrează în sectorul biblioteconomic nu și-au aliniat întotdeauna eficient obiectivele cu cei din învățământ și, prin urmare, rolul bibliotecilor publice în învățarea permanentă nu e recunoscut și exploatat.

Toate acestea încep să se schimbe, dar mai trebuie făcute încă foarte multe până când bibliotecile publice din întreaga Europă să fie exploatate ca o resursă pentru învățarea permanentă. În acest sens se îndreaptă munca proiectului ENTITLE.

Pentru a înțelege care este rolul bibliotecilor publice în educația permanentă, este esențial să luăm în considerare recomandarea Uniunii Europene referitoare la Educația și Instruirea Europeană: „Sunt necesare strategii naționale coerente și clare în ce privește educația permanentă. În acest context, trebuie să promovăm parteneriate mai eficiente între actorii-cheie, inclusiv firme, parteneri sociali și instituții de învățământ la toate nivelurile.”

Instituțiile europene au promovat politici în care educația formală, informală sau non-formală și instruirea vocațională sunt integrate în Cadrul de Calificare European pentru Educație Permanentă.

În cadrul strategiilor de învățare permanentă, educația formală este, adesea, completată de un spectru larg de subiecte de tipul: activități cetățenești, creativitate și educație antreprenorială. Învățarea permanentă a limbilor străine este, de asemenea, o componentă importantă a politicii educaționale a Uniunii Europene.

„Instituțiile culturale” de tipul bibliotecilor publice trebuie (și deja au și început) să răspundă unor astfel de politici și proiecte care promovează schimbarea, cum sunt:

- obiectivele naționale și ale Uniunii Europene care au ca scop construirea unei societăți bazate pe cunoaștere
- agendele guvernamentale pentru servicii complexe
- nevoia de a dobândi la locul de muncă noi abilități bazate pe cunoaștere
- eGuvernare pentru cetățenii alfabetizați digital
- mobilitatea oamenilor care duce la nevoia de cunoaștere a limbilor străine
- integrarea oamenilor din diferite medii sociale care generează nevoia unor fundații solide pentru coeziune comunitară
- globalizarea care atrage după sine nevoia de a păstra identitățile culturale
- dezvoltările tehnologice care fac posibilă educația prin intermediul unor dispozitive mobile și interactive în continuă perfecționare

Politicile guvernamentale naționale dezvoltă, din ce în ce mai mult, un context favorabil bibliotecilor publice de a fi acceptate ca instituții care furnizează strategii de învățare permanentă și încep deja să apară exemple de implementări reușite. Bibliotecile publice sunt instituții importante în cadrul comunităților locale și pot să-și asume și rolul de „provocatori la învățare permanentă”.

Totuși, inițiativele bibliotecilor publice de a furniza servicii de educație permanentă sunt, prea des, considerate în afara politicilor oficiale de educație permanentă. De asemenea, inițiativele de educație și instruire nu sunt întotdeauna recunoscute ca fiind servicii de bază într-o bibliotecă. Așa se explică de ce e uneori dificil să găsim susținerea financiară.

Responsabilități strategice

La nivel național, bibliotecile publice sunt, de obicei, în responsabilitatea strategică a Ministerului Culturii. Acest lucru poate fi o provocare atunci când trebuie stabilit clar rolul lor în contextul altor departamente guvernamentale care pot avea responsabilități importante, spre exemplu cele pentru educație. Înființarea unor agenții guvernamentale cu responsabilități de consiliere profesională și strategică pentru biblioteci și, în unele cazuri (de ex. Norvegia, Marea Britanie), pentru alte instituții culturale sau “domenii”, cum sunt muzeele și/sau arhivele, reprezintă o dezvoltare pozitivă atât pentru că au abilitatea să pună accent pe educația permanentă ca țintă majoră, cât și pentru că pot interacționa cu alte departamente guvernamentale importante.

Și rolul asociațiilor profesionale rămâne unul important în promovarea acestui sector de activitate. Acest lucru e reflectat prin adoptarea de către Eblida (Asociația Europeană pentru Asociații de Bibliotecă) a educației permanente ca una dintre prioritățile sale strategice.

Un sondaj realizat de ENTITLE¹ în 13 țări participante a arătat că, doar în două dintre acestea, Danemarca și Marea Britanie, a fost identificat explicit rolul central al bibliotecilor publice în strategiile naționale publicate de educație permanentă. În alte două, Finlanda și Republica Cehă, au existat trimiteri directe la bibliotecile publice. În celelalte 9 țări nu există decât slabe referiri și în trei dintre ele (Grecia, Ungaria și România) nu există nici un fel de referire la bibliotecile publice.

Pe de altă parte, strategiile naționale publicate pentru biblioteci par să ia în serios furnizarea de servicii de educație permanentă. Este identificat un rol central în 5 țări și doar într-o singură țară (Bulgaria) nu există nici o referire.

La un nivel mai pragmatic, bibliotecile publice din 13 țări oferă câteva servicii direct orientate înspre cei care vor să învețe.

Pornind de la punctele forte ale bibliotecilor publice ca manageri de conținut și facilitatori de acces la informație, acestea (bibliotecile) ar trebui „reorganizate” în mare măsură astfel încât să devină furnizoare de oportunități de învățare într-un mediu favorabil învățării. Utilizând potențialul mediului digital, bibliotecile publice pot juca un rol important în furnizarea serviciilor de învățare accesibile tuturor cetățenilor.

Pentru ca acest lucru să poată fi realizat, personalul bibliotecii trebuie instruit suplimentar, politicile de recrutare trebuie să fie mai flexibile presupunând un set de abilități necesare pentru a-i susține pe cei care învață și pentru a crea un „climat favorabil învățării” și vor trebui dezvoltate noi modele de management al resurselor.

Situația curentă

Există deja o bază solidă pe care să construim. În multe biblioteci, programul de lucru cu publicul este deja modificat în funcție de nevoile utilizatorilor. Peste tot în Europa sunt organizate cursuri în afara programei de

¹ Date complete ale cercetării, inclusiv studiile naționale sunt disponibile la adresa: <http://www.entitlell.eu/eng/Reports/Categorisation-of-Public-Libraries-and-LLL-Results>

învățământ. Unele contribuie la educația vocațională sau la dobândirea de calificări în materii de tipul dactilografie oarbă sau limbi străine. Alte tipuri de servicii sunt legate de programa de învățământ pe subiecte cum sunt: poezie, monumente culturale, astronomie, modificarea climei, viața în sălbăticie etc. și pot fi ținute de organizații specializate și de comunități active în aceste domenii. Pe durata verii sunt adesea organizate activități de genul: creație literară, pictură, lucru manual și alte îndeletniciri artistice destinate în special copiilor și celor de vârstă a treia.

Multe biblioteci publice ajută la efectuarea temelor pentru acasă dacă ținem cont de faptul că bibliotecile reprezintă un mediu sigur pentru copii. Ele oferă acces la baze de date și medii electronice, pun la dispoziție instrumente de referință de bază și un loc în care studenții pot lucra în particular. În SUA, un serviciu comunitar special încurajează copiii să vină în biblioteci, unde studenții mai mari devin tutori pentru copiii mai mici. În Danemarca, Homework Café-urile (Cafenelele în care copiii și tinerii pot să-și facă temele îndrumați și supravegheați de personal calificat) din cadrul bibliotecilor ajută refugiații și imigranții instruindu-i în domeniul comunicării. Aceste cafenele sunt adesea considerate componente importante ale serviciilor de învățare din bibliotecile publice, ele oferind ajutor în deprinderea unor competențe de bază, scriere, citire și aritmetică.

Într-o societate a cunoașterii, folosirea TIC poate fi considerată o competență de bază incluzând alfabetizarea tehnologică și digitală. Centrul Public de Calculatoare echipează bibliotecile astfel încât acestea să joace un rol important în domeniu. Conceptul de alfabetizare digitală poate fi pus în legătură cu altele, cum sunt: gândire critică, evaluare corectă a informațiilor reale și a opiniilor provenite din diferite surse, căutare de informații (mai ales folosind motoarele de căutare de pe Internet), filtrare de date etc. Acționând ca furnizoare de servicii de informare publică în parteneriat cu alte instituții, bibliotecile contribuie la dezvoltarea alfabetizării informaționale prin servicii de ghidare referitoare la drepturile de autor pe Internet.

Bibliotecile publice pot fi, în mod special, eficiente în ce privește lucrul cu indivizi sau grupuri excluse social, atrăgându-i în procese de învățare și îmbunătățindu-le calitatea vieții, spre exemplu organizând activități după terminarea orelor de curs sau în vacanțe, ajutând tinerii să-și petreacă timpul liber în mod benefic și concentrându-se asupra persoanelor cu nevoi speciale.

La un nivel tehnic mai avansat, bibliotecile pot acționa ca punct central al unei rețele prin intermediul unor servicii web conectate la reședințe familiale, școli, creând *Medii de Învățare Virtuală* personalizate.

Finanțare

Dacă sunt oferite noi servicii e firesc să crească costurile. Competiția pentru obținerea de fonduri publice presupune adesea provocări financiare pentru bibliotecile publice care vor să-și extindă serviciile de învățare. S-a iscat o dezbatere de lungă durată în cadrul comunității profesionale, dacă toate serviciile publice ar trebui să fie gratuite în biblioteci sau dacă ar trebui percepute taxe parțiale sau suplimentare care să acopere unele costuri adiționale. O dezbatere paralelă există și în alte servicii publice, spre exemplu în sănătate, educație formală, cultură (muzee) etc.

Manifestul IFLA/UNESCO pentru Biblioteci Publice spune că: „serviciile oferite de biblioteca publică ar trebui să fie, în principiu, gratuite”, iar IFLA mai precizează că: „perceperea de taxe pentru permise și servicii nu trebuie să fie folosită ca o sursă de venituri pentru bibliotecile publice, deoarece face ca posibilitatea de a plăti să fie un criteriu în funcție de care se stabilește cine poate folosi biblioteca publică și cine nu. Astfel accesul se restrânge și, prin urmare, este încălcat principiul conform căruia biblioteca publică e accesibilă tuturor”.

În practică, acest principiu este deseori încălcat fiindcă bibliotecile publice se zbat să-și găsească fonduri pentru a-și exploata potențialul. De fapt, o mulțime de taxe sunt percepute, în funcție de diferite practici din diverse

țări, inclusiv taxe pentru permise anuale, amenzi, rezervări, taxe pentru împrumutul CD-urilor sau DVD-urilor la domiciliu etc. De obicei, ele sunt modeste, dar pot fi o parte importantă din bugetul bibliotecii care, altfel, s-ar dobândi cu dificultate.

E de la sine înțeles că activitățile de educație permanentă oferite de bibliotecile publice pentru copii, pensionari, persoane cu dizabilități, minorități și șomeri cu scopul de a susține integrarea socială vor fi gratuite sau disponibile contra unui cost scăzut.

Prin urmare, bibliotecile publice trebuie să fie active în negocierile cu autoritățile locale și naționale pentru a-și asigura finanțarea necesară nevoilor lor strategice.

Cooperarea și parteneriatele cu alte organizații (școli, primării, instituții de învățământ inclusiv cele angajate în învățământul la distanță, agenții guvernamentale de instruire și/sau de dezvoltare regională, etc.) sunt esențiale pentru a avea un impact cât mai mare (Vezi Ghidul 2: Contextul educațional).

2. Concluzii și recomandări

Bibliotecile publice trebuie să continue să-și dezvolte modul tradițional de a privi serviciile de învățare pentru a reuși să se integreze complet în curentul mai larg al strategiilor și politicii educației permanente și pentru a-și asigura finanțarea.

Serviciile bibliotecii publice trebuie „reorganizate” astfel încât biblioteca să devină un furnizor de oportunități de învățare într-un mediu favorabil, profitând de mediul digital; bibliotecile publice joacă un rol important în oferirea de servicii de învățare accesibile tuturor cetățenilor. Pentru a realiza acest lucru, personalul bibliotecilor trebuie să dobândească un set de competențe pentru a putea susține educația permanentă.

Un efect general benefic îl are înființarea de agenții responsabile de consilierea strategică și profesională și de susținerea bibliotecilor publice.

3. Bune practici

ABM Utvikling (The Norwegian Archive, Library and Museum Authority) [Autoritatea Norvegiană pentru Arhive, Biblioteci și Muzeu]

www.abm-utvikling.no

Organizație executivă și de consiliere pentru Ministerul Culturii și Cultelor în domeniile bibliotecilor, arhivelor și muzeelor. De asemenea, ABM-utvikling se preocupă și de relația arhivelor, bibliotecilor și muzeelor cu alte ministere, în special cu Ministerul Educației și Cercetării, de care aparțin toate bibliotecile și muzeele universitare, mai ales la nivel strategic.

Bill and Melinda Gates Foundation Global Libraries programme [Programul Biblioteci Globale al Fundației Bill și Melinda Gates]

www.gatesfoundation.org/topics/Pages/libraries.aspx

În cadrul acestui program, parteneri sunt organismele naționale care susțin inițiative de mare anvergură legate de accesul publicului la calculatoare în bibliotecile publice în statele membre inclusiv Bulgaria, Letonia, Lituania, Polonia și România, dar și altundeva în lume.

Eblida

<http://www.eblida.org/>

A stabilit un grup de lucru în domeniul educației permanente, unul dintre domeniile strategice cheie.

Museums, Libraries and Archives Council (UK) [Consiliul pentru Muzeu, Biblioteci și Arhive (Marea Britanie)]

<http://www.mla.gov.uk/>

Agenție responsabilă de susținerea strategică și consiliere pentru bibliotecile publice care consideră educația permanentă prioritară.

Sulinet (Hungary)

<http://www.sulinet.hu/tart/kat/S>

Sulinet a dezvoltat o *Bază Digitală de Cunoștințe* utilizată de bibliotecile publice pentru a furniza servicii de educație permanentă.

UK initiative [Inițiativa Marii Britanii]

<http://www.entitlelll.eu/eng/About-ENTITLE/News/UK-government-announces-£20million-programme>

„Muzeele, bibliotecile și arhivele pot licita pentru a obține o parte din cele 20 de milioane de lire pe care Guvernul le alocă pentru a deschide noi oportunități și pentru a construi noi alianțe care să asigure educația informală a adulților în Marea Britanie.”

4. Referințe

CALIMERA Guidelines, 2003 [Ghidurile CALIMERA, 2003]

[http://www.calimera.org/Lists/Guidelines/Learning_\(formal_and_informal\).htm](http://www.calimera.org/Lists/Guidelines/Learning_(formal_and_informal).htm)

Ghidurile Calimera referitoare la educație (acțiune fundamentată în Programul Cadru IST) a identificat un număr de politici care oferă o bază pe care se poate construi.

Commission of the European Communities. The General Policy Framework for Education and training [Comisia Comunităților Europene. Cadrul politic general pentru educație și instruire]

http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc28_en.htm

Commission of the European Communities: Learning and learning outcomes. In *Towards a European qualifications framework for lifelong learning* [Comisia Comunităților Europene: Educația și rezultatele educației. Despre contextul calificărilor europene pentru educație permanentă]

http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/consultation_eqf_en.pdf.

Council of the European Union-Make lifelong learning a concrete reality. In *Education & training 2010 the success of the Lisbon Strategy hinges on urgent Reforms*. [Consiliul Uniunii Europene – Să facem educația permanentă o realitate concretă. În: „Educație și instruire 2010” succesul Strategiei de la Lisabona depinde de reforme urgente.]

http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/jir_council_final.pdf.

Dillmuli project: toolkit section 1. Policies [Proiectul Dillmuli: secțiunea set de instrumente 1. Politici]

<http://www.dillmuli.feek.pt.e.hu/31.htm>

Set vast de referințe pentru resurse online relevante pentru instituțiile culturale și educația permanentă, alcătuit într-un proiect desfășurat în Programul Educația Permanentă.

IFLA/UNESCO Guidelines for development: the Public Library Service [Ghidurile IFLA/UNESCO pentru dezvoltare: Serviciul pentru Biblioteci Publice] <http://www.ifla.org/VII/s8/proj/publ97.pdf>

Ghidurile IFLA/UNESCO pentru dezvoltarea serviciilor oferite de bibliotecile publice afirmă că managerii de biblioteci trebuie să conștientizeze problemele care derivă din schimbarea continuă și fundamentală a societății și repercursiunile pe care aceasta le are asupra biblioteconomiei. Astfel că managerii trebuie să găsească metode de a face față acestor probleme.

McMenemy, D., Poulter, A. *Delivering Digital Services: a handbook for public libraries and learning centres*. London: Facet publishing, 2005. [McMenemy, D., Poulter, A. *Furnizarea serviciilor digitale: un ghid pentru biblioteci publice și centre de învățare*. London: Editura Facet, 2005.]

UNESCO/IFLA Public Library Manifesto 1994 [Manifestul UNESCO/IFLA pentru biblioteci publice 1994]

<http://www.ifla.org/en/publications/iflaunesco-public-library-manifesto-1994>

Conform Manifestului, bibliotecarul este un intermediar activ între utilizatori și resurse. Educația profesională și continuă a bibliotecarului este indispensabilă pentru a putea asigura servicii adecvate. Serviciile de bibliotecă trebuie adaptate nevoilor diverse ale comunității urbane și rurale. Pentru a atinge aceste scopuri, este esențial să se dezvolte învățarea organizațională, cultura evaluării și aplicațiile practice în bibliotecile publice.